

Amsterdamse banden met slavernij in Oost en West

De slavernij in Oost en West.

Het Amsterdam-onderzoek. Pepijn Brandon, Guno Jones, Nancy Jouwe, Matthias van Rossum (red.) (Spectrum, Amsterdam 2020), 448 blz., € 24,99

‘H et is hoog tijd voor Amsterdam om formele excuses aan te bieden voor haar rol in het slavernijverleden. Het is tijd om de identiteit van onze stad opnieuw te kunnen definiëren zonder ballast van het verleden, maar wel met de kennis ervan en de verzoening in de toekomst.’ Op 25 juni 2019 nam de Amsterdamse gemeenteraad bovenstaand initiatiefvoorstel aan. Dik een jaar later ligt er een kloek boek, een artikelenbundel met veertig bijdragen van ieder zo’n tien pagina’s. Het is uitstekend geredigeerd – want ondanks de veelheid vrijwel nergens dubbelingen, maar wel heldere verwijzingen van het ene naar het andere artikel – met soms verrassende invalshoeken. Trendsetend? Wellicht, het onderzoek naar het koloniale verleden van Rotterdam volgt. Als dat zo is, dan gaat een groep historici uit Leiden plus die van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) het druk krijgen. Waar zijn er geen bestuurders die niet op een of andere manier geprofiteerd hebben van de Atlantische en/of Aziatische slavernij? Aziatische slavernij? Het is niet voor niets dat *Kleio* het artikel *Een vergeten hoofdstuk* van Matthias van Rossum centraal plaatste in het themanummer over slavernij (*Kleio* 7, 2019). IISG’er Van Rossum vormt, samen met Pepijn Brandon (ook IISG), Guno Jones (VU) en Nancy Jouwe (*Gids slavernijverleden*) de redactie. Het zal geen toeval zijn dat juist zijn bijdrage het boek opent. Het

merendeel van de artikelen blijft immers gericht op de trans-Atlantische slavernij. Toch, Wim Manuhutu over slavernij op de Molukken, Kate Ekama die de Kaapkolonie belicht, Alicia Schrikker en Nira Wickramasinghe met een meer algemeen verhaal, Bondan Kanumoyoso die naar de rol van notarissen in Batavia kijkt, Alexander Geelen bespreekt het verzet, Ulbe Bosma over slavernij en gedwongen arbeid in Indië en Reggie Baay over de stille afschaffing (in 1860) van het instituut slavernij. Wat deze opsomming duidelijk maakt, is dat er vele invalshoeken zijn, maar ook dat er nog veel te onderzoeken valt. Dat zal waarschijnlijk nog eerder een onderzoekstrend worden: het uitpluizen van alles wat we al weten over de trans-Atlantische slavernij.

De onderzoeksvragen kennen we al, het is vooral de vraag of de bronnen het toestaan om dezelfde vragen te stellen en beantwoord te krijgen. Verrassend is bijvoorbeeld het stuk van Felicia Fricke, archeologe/osteologe van de Universiteit van Kent. Zij constateert dat zij en haar collega’s in het gehele Atlantische en Aziatische gebied glazen kralen tegenkomen en Amsterdam was daar een bloeiend handels- en productiecentrum van. De ruimen van de *Meermin*, het schip waarop in 1766 een massale

opstand uitbrak, zaten vaten vol kralen, bestemd voor het apaiseren van de machthebbers op Madagaskar. Promovenda Sarah Adams (Universiteit Gent) onderzoekt het Nederlandse abolitionistische theater rond 1800, tegen slavernij dus, maar wel racistisch en later voortgezet in het *blackface*-theater.

‘Waar zijn er geen bestuurders die niet op een of andere manier geprofiteerd hebben van de Atlantische en/of Aziatische slavernij?’

Wat komt er nu uit het onderzoek? Uit het bovenstaande mag duidelijk zijn dat gezocht is naar het volle palet, het boek is de weergave van een brede terreinverkenning. Als tweede heeft men gezocht naar de bemoeienis van de Amsterdamse (bestuurlijke) stadselite. Men wist natuurlijk al uit het boek van Karwan Fatah-Black over de Amsterdamse Sociëteit van Suriname en Leo Balai’s *Geschiedenis van de Amsterdamse slavenhandel* welke mannen plantages in bezit hadden. Wat het Amsterdam-onderzoek overduidelijk maakt, is dat de Amsterdamse elite tot over haar oren betrokken was, als financier, als scheepsuitreder, als bestuurder, als toeleverancier, als plantage-eigenaar, als suikerfabrikant, als wat je dan ook kunt bedenken wat met de handel op de Oost en op de West te maken had. Een conclusie die getrokken wordt, is dat slavernij inherent aan de geschiedenis van de hoofdstad is. Een voorbeeld: de helft van de burgemeesters van Amsterdam tussen eind zeventiende en eind achttiende eeuw waren bewindhebbers van de VOC, WIC, de Sociëteit van Suriname of de Sociëteit van Berbice. De Amsterdamse betrokkenheid bij de slavernij was net zo mondiaal als de handelsnetwerken die de stad wereldberoemd maakten.

Ger Jan Onrust ■

